

**GAZİANTEPLİ ŞERİF AKBAĞ VE KİRŞEHİRLİ MUHARREM
ERTAŞ'IN ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ BAĞLAMINDA BARAK VE
BOZLAK HAVALARI***

**BARAK AND BOZLAK MELODİES İN THE CONTEX OF THE
STYLISTIC CHARACTERİSTİCS OF ŞERİF AKBAĞ FROM
GAZİANTEP AND MUHARREM ERTAŞ FROM KİRŞEHİR**

*Savaş EKİCİ***

Özet

Barak havaları veya türküleri çalınışları ve söyleyişleri bakımından gerek Gaziantep müzik kültürü ve gerekse genel anlamda Türk halk müziği repertuarı içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Daha çok uzun hava formunda icra edilen bu türküler; Barak aşiretinin iskân edilmiş olduğu ve eskiden “Barak Eli” veya “Barak Ovası” denilen, Gaziantep’in Nizip, Oğuzeli, Karkamış, ilçelerinden başlayarak; Kilis, Kahramanmaraş ve Adana’ya kadar olan bölgede yaygın olarak bilinmektedir. Bölgede “Yüksek Hava” da denilen uzun havalar, oldukça tiz seslerden başlayarak pes seslere doğru bir seyir izlemekte, kelimeler peş peşe süratli okunarak ağlamaklı, isyankâr ve sitem dolu bir üslûpla söylenmektedir. Bu icralarda görülen oldukça tiz seslerden başlayarak pes seslere doğru koma denilen küçük seslerle kaydırılarak ve çığlık koparıncasına feryad eder gibi söyleme biçimi; Orta Anadolu’daki bozlak havalarının icrasında da görülmektedir. Fakat Barak aşiretinin ve Orta Anadolu’daki Türkmenlerin tarihi veya Anadolu’ya gelişleri incelendiğinde; bu bölgelerdeki abdal aşiretlerinin hem akraba oluşları hem de aynı sorunları yaşamaları da göz önüne alındığında melodi ve icra biçimindeki bu benzerliklerin tesadüf olmadığı görülmektedir. Gaziantep Barak bölgesi icra biçiminin bilinen en iyi temsilcilerinden birisi Gaziantep’in Oğuzeli ilçesinde doğmuş olan Şerif Akbağ’dır. Bu nedenle Gaziantep Barak müziği çalışmalarımızın merkezine, Şerif Akbağ’ın icra ve üslûp özellikleri konulmuştur. Oldukça tiz ve zaman zaman bir oktavı aşan ses genişliği olan Şerif Akbağ’ın bu güçlü icrası bize Orta Anadolu yöresinin en önemli bozlak ustası Muharrem Ertaş’ı hatırlatmaktadır. Çığlık koparıcı gibi tiz bir sestten başlayarak oldukça başarılı gırtlak nağmeleri ile pes seslere doğru inmesi, özellikle iskân havalarındaki isyami icrası ile anlatması, tavrı ve söyleyiş biçimi ile bu benzetmeyi haklı kılmaktadır. Şerif Akbağ

* Araştırma Makalesi: **Geliş tarihi:** 01.03.2024; **Kabul tarihi:** 12.04.2024
Kaynak gösterilme: EKİCİ, E. (2024): Gaziantepli Şerif Akbağ ve Kırşehirli Muharrem Ertaş’ın Üslûp Özellikleri Bağlamında Barak ve Bozlak Havaları, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 16 /1, s. 297- 314.

** Öğr. Gör. Gaziantep Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı
Türk Halk Müziği Ana Sanat Dalı Gaziantep / TÜRKİYE
ekici@gantep.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-2316-4011>

Gaziantep Barak üslubunun, Muharrem Ertaş ise Bozlak havalarının en önemli icracıları olması nedeni ile çalışmamızın merkezine konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Halk Müziği, Barak, Bozlak, Türkü, Üslup.

Abstract

Anelisation of Barak Songs Barak folk songs play a very important role in Gaziantep and Turkish folk music with its unique musical style. Barak folk songs are traditionally played at places such as Nizip, Oğuzeli, Kargamis, Kilis, Gaziantep, Adana, and Kahramanmaraş. They are considered to be "uzun hava", or particularly lengthy songs. They start of very high pitched and switched to period of low pitched. These songs typically switched between high pitched periods called "yüksek hava", and low pitched periods called "coma". Barak folk music is known for its crying, rebellious, and sometimes even reproachful styles of storytelling in its songs. However the style of each song is subject to the performing artist's interpretation and location. They typically tells stories about Barak tribes who moved from Central Asia to Anatolia and their struggles from nomadic life to permanent settlements; and their conflicts and disagreements with other nomadic tribes. These same styles of songs and story telling can be found in other folk songs of Central Asian tribes and these is not a coincidence. One of the best representatives in region of Gaziantep Barak is Şerif Akbağ. For this reason, Şerif Akbağ's performance and style characteristics have been placed at the center of our Gaziantep Barak music studies. He was born in Gaziantep, Oğuzeli. He remembered Muharrem Ertaş with his sound shrill and exceeding an octave. Starting from shrill just like screaming to continue bass sounds and reflect to rebellion in this songs to show to prove the truth of these definitions about him. Şerif Akbağ is placed at the center of our study because they are the most important performers of the Gaziantep Barak style and Muharrem Ertaş is the most important performer of the Bozlak style.

Key Words: Folk music, Barak, Bozlak, Türkü, Style.

Giriş

Bilindiği gibi türkülerin en önemli özelliklerinden biri de yaşanmış duygular sonucu ortaya çıkmış olmasıdır. Bu nedenle icra edilirken de hissederek, anlatılan duyguyu yaşayarak, duyarak icra etmek oldukça önemlidir. Gerek farklı duygular yaşanmasından ve gerekse her yörenin yaşama biçimi farklı olduğundan dolayı her yörenin müzik kültürü ve yapısı da farklı farklıdır. Bu bağlamda gerek bu duyguların günümüze kadar taşınmasında, gerekse bu kültürün günümüze kadar aktarılmasında köprü vazifesi gören mahalli sanatçıların rolü ve önemi büyüktür. Muharrem Ertaş, Hacı Taşan, Çekiç Ali, Ramazan Güngör, Hisarlı Ahmet, Celal Güzelses, Halit Arapoğlu, Zaralı Halil... gibi duyurmayı başarabilen şanslı mahalli sanatçılar bulunmakla birlikte; bir çoğu da "Bâkî kalan gök kubbede hoş bir seda imiş" misali bir seda bırakarak adlarını duyurmuş olsunlar veya olmasınlar büyük bir çoğunluğu yokluk ve sefalet içerisinde yaşayarak geçip gitmişlerdir. Gaziantepli Şerif Akbağ ve Kırşehirli Muharrem Ertaş'da bu

sanatçılardandır. Bu iki sanatçının birleştiği ortak nokta ise; özellikle iskân havalarındaki ifadelerinin benzerliğidir.

1.Bozlak Havaları ve Muharrem Ertaş

Bir uzun hava formu olarak bozlak; Orta Anadolu’da Kırşehir, Kırıkkale, Yozgat, Ankara, Ayaş, Beypazarı, Ürgüp, Çorum, Kayseri, Niğde, Nevşehir dolayları ile Çukurova da Yörük Türkmenlerinin yaşadığı bölgelerde yoğun olarak görülmektedir. Yalnız bu yörelere ait her uzun hava da bozlak değildir. Bozlaklar serbest ritimli (Usûlsüz) ezgiler olmasının çok ötesinde bir takım icra özellikleri taşımaktadır. Bozlağın sözlük anlamı acı acı bağırma ve feryat etmektir. Kelime olarak develerin bozulmasından çıktığı konusunda görüşler bulunmaktadır. Develer yaz gelince yaylaları, son güz ayından sonra da kışlıkları özerler. Bu zamanlarda yanık uzun sesler çıkararak bu özlemlerini dile getirirler. Develerin çığlık koparır gibi çıkardıkları bu sese Türkmenler, “Bozulamak veya Bazlamak” demektedirler. Bozlak kelimesinin de buradan çıktığı düşünülmektedir. Ayrıca “Bozuk”¹ adı verilen bir çalgı ile çalındığı için bozlak denildiği konusunda da düşünceler vardır. Bu düşüncelerle birlikte bazı yazılı kaynaklarda bozlakla ilgili şu bilgiler bulunmaktadır:

1.Türk halk müziğinde bir uzun hava çeşididir. Daha çok Orta Anadolu’da söylenmekle beraber, yurdumuzun diğer bölgelerinde de rastlanır. Kelimenin aslı, yakarış-haykırış anlamında olan bozulamaktan gelir.(Say, 1985, s. 213)

2.Türk halk müziğinde, Orta ve Güney Anadolu’ya özgü uzun hava türü.2.Türk halk müziğinde bir ayak. Klasik Türk müziğindeki kürdi makamına benzer.3. Kuzey Doğu ve Güney Anadolu’da türkölü halk hikâyelerine verilen ad. (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,?; s.1869)

3.Türk halk müziğinde bir türkü makamı ve bu makamla söylenen uzun havalar. Bozlamak; bağırma, çığlık atma, ağlamak, sızlamak.(Örnekleleriyle Türkçe Sözlük, 1995, s. 381)

4.Hikâyeli türkü söylemeye Çukurova’da, bozlak denilmektedir. Bozlak teriminin halk müziğinde bir form olan uzun havalarla ilgisi olmayıp hikâyeli türkü anlatma, söyleme geleneğinin adıdır. Ayrıca hikâyelerde söylenen türküler de uzun hava tarzındadır. Belki de türkülerin uzun hava formunda oluşundan bozlak adı verilmiş, Türk halk müziğindeki bozlak denilen uzun havaların adı böylece ortaya çıkmıştır. Güney ve Orta Anadolu’da bilhassa Türkmen boylarının dolaştığı yerlerde bir türkü makamıdır. (Atılcan, 1998, s. 7-8)

¹ Gerek Gaziantep’te gerekse Anadolu’nun bazı şehirlerinde bağlama, bozuk adı ile de bilinmektedir.

5.Bozlak hiç şüphesiz uzun havaya bağlı bir türdür. Doğrusu bozlak belirsiz bir kavramdır. Genel olarak denebilir ki, çoğunun güftesinde on bir heceli dizeler bulunur, kesin bir yapısal biçimi vardır, konu bakımından da sevda türkülerini andırır. (Bartok, 1991, s. 222)

6.Bozlak kelimesi; Ağlamak, sızlamak anlamlarına gelen bozlamak sözcüğünden türetilmiştir. (Özkırımlı, 1984, s. 244)

7.Bozlak, Orta Anadolu'nun batısı ile Batı Anadolu'nun doğu kesimi ve Çukurova'nın bulunduğu geniş bir alanda yaygın olarak okunan bir uzun hava türüdür.(Özbek, 1998, s. 31)

8.Develer ilkbahar gelince yaylaları, son güz ayında da kışlakları(Çukurova'yu) özlerler. Bu özlemleri sırasında yanık uzun sesler çıkararak duygularını dile getirirler. Develerin çığlık koparıp gibi bağırarak çıkardıkları bu sesin adı "Bozulamak- Bazlamaktır" (Büyük Kültür Ansiklopedisi, 1987, s. 1152)

9.Dağ ve oymak havalarının karakteristik bir örneği olan bozlaklar, tarz ve üslup itibarı ile de muhtelifdir. Herhangi bir konu ifadesi olarak söylenen serbest deyişin, esas taraflarından birini belirten bozlak tarzı; yığıtleme bozlak, güzelleme, harbi, yanık, ağıtlama, kerem bozlağı gibi mevzulara göre söylenir ve her mevzunun ismini alırlar.(Arsunar, 1947, s. 6)

10."Bozlak" diye bugüne kadar tespit edilen metinler incelendiğinde, bunlardan hikâyesi tespit edilenlerin büyük bir çoğunluğunun acı veren bir olay üzerine söylendiği ifade edilebilir....Bozlak ezgilerinin dinleyiciler üzerinde bıraktığı etki, neşelendirici değil, tamamen hüznü verici duygular uyandırır. (Mirzaoğlu, 2003, s. 13)

Yapılan bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi; bozlak melodileri uzun hava formunda icra edilmektedir. Bozlaklar söylenirken oldukça tiz seslerden başlanarak pes seslere doğru bir seyir gösterir ki bu makbul sayılır. Bu icra öyle bir icradır ki içerisinde; ağlama, göç, isyan, iskân, çığlık, sitem, haykırış, yiğitlik ve kahramanlık gibi insana özgü bu duygu ve olayların hepsini bulmak mümkündür. Bunun ile birlikte bölgelere ve şehirlere göre bozlağın seyrinde değişiklikler de görülebilir. Fakat ikinci ve üçüncü sıradaki tanımlarda da görüldüğü gibi bozlağın bir makam olarak adlandırılması ki burada; kürdi makamı anlatılmak istenmektedir bu son derece yanlıştır. Çünkü bozlaklar birçok dizi ve makamda olabilir veya birçok makama benzeyebilirler. Neşet Ertaş ile ilgili yapmış olduğu çalışmanın bozlaklar bölümünde Bayram Bilge TOKEL; "Bozlaklar bir tek makamda değil, çok çeşitli makamlarda icra edilen ve kendine özgü makam seyirleri dahi gösteren estetik bir formdur. Yani bozlaklar bir makamda değil birçok makamda olabilir veya benzeyebilirler."(Tokel, 1999, s. 83) diyerek bu konu ile ilgili düşüncelerimizi

desteklemiştir. Ayrıca “Bozlak Ayağı” tabirinin makam karşılığı kullanıldığını da ayrı bir yanlış olduğunu ifade etmektedir.²

Kırşehirli Muharrem Ertaş ise bilindiği gibi, Orta Anadolu bozlak ve halay havaları ile “Çukurova Ağzı” olarak ta bilinen Dadaloğlu yığitlemelerinin en iyi temsilcilerinden birisidir. Belirli bir öğrenim görmeyen Ertaş; 5-6 yaşlarından itibaren kendisini dopdolu bir müzik ortamında bulur. Çünkü babası ve yakınlarından birçoğu müzisyendir. Bu yaşlarda iken dayısı Bulduk ustanın yardımları ile bağlama çalmaya başlamıştır. Daha sonraları kendisini daha iyi yetiştirmek için yörenin iyi bağlama ustalarından olan Yusuf ustanın yanında çıraklık yaparak hem kendisini geliştirmiş hem de repertuarını zenginleştirmiştir. Bir süre sonra Kırşehir’de ve çevre illerdeki düğünlerde aranılan mahalli sanatçı olmuştur. “Muharrem Ertaş, 70 li yılların sonlarına doğru bir TV programında okuduğu, sözleri Dadaloğlu’na ait ünlü “Avşar Bozlağı” ile yurt genelinde adını duyurmuştur. Tok ve davul gibi gümbürdeyen, ama alabildiğine duygulu bir divan sazı eşliğinde; tiz, gür, parlak ve bir o kadar da içli ve yanık bir sesin okuduğu, bir buçuk oktavı aşan ses genişliğine sahip bir Dadaloğlu gürlemesi;” (Tokel, 1999, s. 70)

*Kalktı göç eyledi Avşar elleri
Ağır ağır giden iller bizindir
Arap atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizindir*

*Belimizde kılıcımız kirmani
Taşı deler mızrağımız temreni
Hakkımızda devlet vermiş fermanı
Ferman padişahın dağlar bizindir.*

*Dadaloğlum yarın kavga kurulu
Öter tüfek davlumbazlar vurulu
Nice koç yığitler yere serilir
Ölen ölü kalan sağlar bizindir.*

Yukarıdaki bozlakla ilgili açıklamalara dikkat edildiğinde bu açıklamaların daha çok söz yapısı veya kelimenin kökeni ile ilgili olduğu, bir türkü makamı, ağlamak, sızlamak, feryad etmek veya bağırarak çağırmak gibi ifadelerle anlatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Oysa bu ifadelerin hiç birinin

² Bu konu ile ilgili; Mehmet Avni ÖZBEK’in; Türk Halk Müziğinde “Ayak” Tabirinin Yanlış Kullanımı Üzerine, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri,C.3,s.205,Ank.,1987 ve Süleyman ŞENEL,Türk Halk Müziğinde “Beste”, “Makam” ve “ Ayak” Terimleri Hakkında, V.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Müziği,Oyun,Tiyatro, Eğlence Sektöründe Bildirileri,Kültür Bakanlığı Yayınları:1872,Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:55,s.372,Ank.1997. çalışmaları bulunmaktadır.

tek başına bozlağı anlatmaya veya tanımını yapmaya yetmediği düşüncesindeyiz. Bu tanımların veya açıklamaların hepsindeki ortak nokta bozlağın konusunun hüznünlü ezgilerden oluşan uzun havalar olduğudur. Fakat uzun havalar zaten hüznünlü konuları anlatan ağıtlardır; bunlardan da daha önemlisi bize göre bozlak, söz yapısından daha çok çalmayı da içine alan bir icra biçimi, üslup veya tavidir. Buradan yola çıkarak bozlak; **“Çukurova, Orta ve Güney Anadolu bölgesinde, bireyi veya toplumu ilgilendiren üzücü olaylar sonucunda, feryada ve çığlığa dönüşen duyguların, çoğunlukla bir oktavı aşan uzun hava formunda icra edildiği, kendi içerisinde yerel icra özellikleri de gösteren özel bir tavır veya üsluptur.”** Şeklinde tanımlanabilir.

Türk halk müziğinde kırık havaların olduğu gibi uzun havaların da saz ile icrasında tavırlar bulunmaktadır. Örneğin Şanlıurfa yöresi hoyratlarının çalınış biçimi ile Harput yöresindeki hoyratların çalınış biçimi veya tavrı ve ifade biçimi aynı değildir. Bir uzun hava ayağının bozlak mı?, Hoyrat mı? Barak mı? Olduğunu ilk önce uzun hava ezgisinin ayak bölümündeki çalış biçiminden veya ifadeden anlaşılmaktadır. Bozlaklarda da bu böyledir. Bozlaklar Türkmenlerin göç edip yaşadıkları geniş bir coğrafyada icra edilmektedir. Bir bozlak açışının Kırşehir yöresine mi?, Çorum mu? Nevşehir, Niğde yöresine mi? Veya Çukurova'ya mı ait olduğu sazın çalınış biçiminden veya tavrından anlaşılmaktadır. Muharrem Ertaş'ın da, Avşar Bozlağındaki söyleyiş biçiminden önce bağlaması ile yapmış olduğu açış bölümünde bastığı seslerde; iskânın isyana dönüşmesini, acıyı, çığlığı, ağlamayı, sızlamayı, kahramanlığı duymak ve görmek mümkündür. Bu anlamda Muharrem ustayı önemli bir bağlama ustası olarak da düşünmek gereklidir.

Bozlak uzun havalarındaki bu ifade benzerliğini Gaziantep yöresindeki, Barak Türkmenlerinin iskân havalarında da görmek mümkündür. Barak kaynaklarda şu şekillerde açıklanmıştır:

2.Barak Havaları ve Şerif Akbağ

1.Barak, uzun tüylü bir av köpeği, kurt başı anlamlarını taşımaktadır. Kaşgarlı Mahmut ise; efsanevi bir kuşun ihtiyarladıktan sonra iki yumurta yumurtladığını, bunlardan birisinden kendisinin son nesli olan yavrusu, diğerinden ise “Barak” denilen sahibine sadık bir köpeğin çıktığını belirtmektedir. Şamanlar ise, oturdukları mukaddes evlere bark ve barak isimlerini vermişlerdir. Türkçe sözlükte ise;1.Tüylü, uzun kıllı, çuha,kebe.,2. Bir cins tüylü av köpeği veya at.,3.Ağaçlara sarılan büyük asma. (Örnekleriyle Türkçe Sözlük, 1995, s. 244)

2.Uzun tüylü çuhalara Barak denir. Palto yerine askerlere giydirilen kaputun eski adı kebe idi. Bunların da uzun tüylüsüne Barak adı verilmiştir. Uzun tüylü atlara, av köpeklerine de Barak itlak olunmaktadır. Adını

bilmediğimiz bir şahsı göstermek için, al giyili, sarı saçlı diye göze çarpan bir vasfını göstererek tanıtmak mutlak olduğuna göre, Barakların da giyimlerinde veyahut bu iki cins hayvanlarından birinde göze çarpan bu bariz vasıf üzerine, bu adı almış olmaları pek muhtemeldir. (Yazgan, 1960, s. 11) “Reis olanlar çuha harvanı geyerlermiş. Kadınları uzun gömlek, geniş don, üç etek zubun, üstünden samur cübbe geyerlermiş. Samur cübbenin kolu alttan dikişsiz, önu yirik, düğmelere geçecek ipek kaytan varmış, uzun yeri süpürürmüş”. (Yazgan, 1960, s. 13)

3.Yazılı kaynaklarda Barak sözcüğüne ilk kez Ebülğazi Bahadır Han’ın “Türklerin Soykütüğü” adlı kitabında rastlıyoruz. Battal Gazi Destanının da ise, XII.yüzyılda yaşadığı bilinen Kirmen Beyi Barak Hacıp’ten söz edilir. Tarih kaynaklarında adı Barak olan başka kişilikler de vardır. Anadolu’da ise Barak sözcüğünü ilk kez Sarı Saltuk’un halifesinin adı olarak görülmektedir. Bu halife Türkmenler arasında itibarlı, efsanevi bir kimlik kazanan Barak Babadır. Bir derviş olan Barak Babanın XII. Veya XIII. Yüzyılda yaşadığı sanılmaktadır. Barak adını ona Sarı Saltuk’un vermiş olduğu söylenir. Barak Baba’nın ölümünden sonra yandaşlarına “Baraklar” denildiği tarih kitaplarından öğreniyoruz.(Karataş, 1998, s. 11)

4.Baraklar İskânın bayraktarları olduklarından “Bayraktar” kelimesi zamanla değişikliğe uğrayarak “Barak” şekline dönüşmüştür. (Orta Asya’dan Anadolu’ya Bir Göçün Türküsü, 2002, s. 11)

5.Barak kelimesi cesaret ve kahramanlık timsali olan kurt başı anlamını taşır. (Şahin, 1962, s. 5)

Daha da çoğaltılabilecek bu tanım ve açıklamalarda da görüldüğü gibi; daha çok barak kelimesinin kökeni ve bu aşirete barak adının nasıl verilmiş olacağı ve tarihi gelişimi üzerinde durulmuştur. Yukarıda bozlak konusu ile ilgili belirtmiş olduğumuz düşünceleri barak konusu hakkında da söylemek mümkündür. Bir ezgiyi barak veya bozlak yapan unsur acaba makamı mıdır? Konusu mudur? Söz yapısı mıdır? Yoksa müzikal ifade veya icra biçimi midir? Şüphesiz bunların hepsi tavrı belirleyen unsurlardır. Fakat bize göre bunların içerisinde en belirleyici olanı müzikal ifade, üslup veya tavrı dediğimiz söylemeyi veya çalmayı da içine alan icra özellikleridir.

Barak ağız türküler veya uzun havalar başta Nizip, Oğuzeli, Kilis, Gaziantep, Adana ve Kahramanmaraş civarında yaygın olarak bilinmekle birlikte bu yörelerin müzik kültürü içerisinde de oldukça etkin bir yeri vardır. Bunun ile birlikte Suriye’deki Türkmen yerleşim bölgelerinde de barak ağız türkülerin söylendiği edindiğimiz bilgiler arasındadır. Gaziantep’in, Oğuzeli ilçesine bağlı “Uruş” köyünde yaptığımız çalışmalar sırasında; “Türkü Düden’den³ çıkar, Amik’te makam bulur, barakta ağız olur söylenir” sözü yöre

³ Suriye’de daha çok Türkmen’lerin yaşadığı bir köy.

türkülerinin doğuşu, yayılışı ve söylenişi ile ilgili bir özetir aslında. Fakat bu söz Keskin'de; "Türkü Yozgat'da doğar, Kırşehir'de oyun havası olur, Keskin'de elim elim elenir"(Tokel, 1999, s. 100) şeklinde söylenmektedir. Fakat her ne kadar Nizip'ten Adana'ya hatta Hatay'a kadar olan geniş bir bölge içerisinde barak türkülerini biliniyor ve söyleniyor olsa da barak ağzı söylenen özellikle uzun havalarda Nizip-Oğuzeli bölgesinden Adana'ya veya Çukurova'ya doğru olan çizgide önemli tavır farklılıklarını görmek de mümkündür. Aynı şekilde Kırşehir, Kırıkkale, Keskin civarından Niğde, Nevşehir ve Çukurova'ya doğru gidildikçe de, barak tavrını ve icra biçimini hissetmek mümkündür. Bu bağlamda Çukurova'yı barak müziği tavrı ile bozlak tavrının çakıştığı bir bölge gibi düşünmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Aslına bakılırsa ülke genelinde bilinen ve popüler olan barak tavrı da Gaziantep, Oğuzeli veya Nizip civarındaki icra biçimi değil, daha çok Adana'lı mahalli sanatçı Halit Arapoğlu'nun icra biçiminde şekillenen Hatay/Kırıkhan yöresi üslûbudur. Amik ovası civarında yöreye özgü bozlaklar olduğu gibi, Dadaloğlu'nun sözleri ile söylenen bozlaklara "Avşar Bozlağı", Karacaoğlan'ın sözleri ile söylenen bozlaklara ise "Türkmeni Bozlak" denilmektedir.(Asım Kuzuluk)⁴

Gaziantep yöresi barak ağzının en önemli ustalarından birisi Şerif Akbağ'dır. Bu nedenle Gaziantep Barak müziği çalışmalarımızın merkezine, Şerif Akbağ'ın icra ve üslûp özellikleri konulmuştur. Şerif Akbağ, 1927 yılında eski ismi Büyükkızıllıhisar olan Gaziantep'in Oğuzeli ilçesinde doğmuş ve 1989 yılında ölmüştür. Oğuzeli'nde 17 yıl mahalle bekçiliği yapması nedeni ile yörede Bekçi Şerif adı ile de bilinmektedir. Şerif Akbağ gerek kendi yöresindeki mahalli ortamlarda gerekse sesi güzel olan ve kendisi ile aynı adı taşıyan amcası Şerif'ten barak türkülerini ve hikâyelerini öğrenerek icra etmiştir. Fakat kendisi barak aşiretine mensup değildir. İcra ettiği türkülerin tamamı uzun hava formundadır. Zaten barak yöresi türkülerinin büyük bir çoğunluğu da bu formda icra edilmektedir. Türkü söylemek için gittiği düğünlerde ki icralarında sesine eşlik çalgısı olarak başta zurna ve kemane tercih etmiştir. (Ekici,2003,s.32) Şerif Akbağ'ın okuduğu yörede "Boznak" da denilen aşağıdaki iskân havası, icra ve ifade bakımından oldukça ilginçtir.

*Geçtiğin yollara da durnam arpa ekilsin
Konduğun konağın da donu sökülsün
Eğlenin durnalar avcu çekilsin
Avcu çekilsin çekilsin*

*Üce dağlar da benim gibi melül kalasın
Ataş düşe de ucundan yanasın yanasın
Benim kimi de şetil yardan eyle kalasın*

⁴ Bu bilgiler; Hatay/Kırıkhan yöresi mahalli sanatçılarından Asım KUZULUK ile, 14.03.2024 tarihinde yapılan görüşmede elde edilmiştir.

Ayrılâsın yaranından eşinden eşinden

*Durnamın kanadı da gene bir karış telden
Çekerim ayrılık da sevdiğim ne gelir elden
Garip bülbül kimi de ayrıldım gülden
Ayrılâsın yaranından eşinden eşinden*

3.Barak ve Bozlak Havaları

Şerif Akbağ'ın söylemiş olduğu iskân havası ile Kırşehirli mahalli sanatçı Muharrem Ertaş'ın Avşar Bozlağı adı ile bilinen ve yine iskânın anlatıldığı Dadaloğlu Yiğitlemelerinde ki konu, icra ve müzikal ifade benzerliği bakımından oldukça dikkat çekicidir. Fakat Şerif Akbağ, Muharrem usta gibi bağlama veya başka bir çalgı çalamamaktadır. Oğuzeli'ndeki camide cuma günü sâlat-u selam okuduğu zaman 3-4 km uzaklıktaki, günümüzde Gaziantep hava alanının bulunduğu yerde, eskiden bağ ve bahçelerde çalışanlar sesini duyarak tanıyacak kadar gür bir sese sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle iskân havalarını barak ağzı ve Orta Anadolu abdal ağzı olarak ikiye ayırarak incelemek doğru olacaktır. İskân türkülerinde çoğunlukla, Türkmenlerin ve Türkmenlerin bir kolu olan Barakların Orta Asya'dan Anadolu'ya gelipleri ve geldikten sonra hükümet tarafından yerleşik hayata geçmeleri için yapılan baskılar, baskılara karşı çıkan isyanlar, kendilerinden önce Anadolu'da yaşayan diğer aşiretler ile aralarında çıkan sürtüşmeler ve kavgalar anlatılmaktadır. Özellikle Nizip civarındaki barak uzun havalarının sözlü icrasında sözleri anlamak oldukça zordur. Ayrıca bu icra biçiminde görülen oldukça tiz seslerden başlayarak çığlık koparır ve feryad eder gibi, tiz seslerden başlayarak koma denilen küçük seslerle pes seslere doğru kaydırarak söylenen türkülerin icra biçimi Orta Anadolu'daki bozlakların icrasında da görülmektedir. Fakat Gaziantep Şerif Akbağ ile Kırşehirli Muharrem Ertaş'ın bu icra biçimindeki ifade benzerliği acaba tesadüf müdür? Yoksa bu ifade benzerliğinin kökeninde başka sebepler mi vardır? Bu benzerliği anlamak ve izah edebilmek için mutlaka göç ve iskân hareketlerinin nereden nereye ne zaman niçin yapıldığını bilmek gereklidir.

Barak Türkmenleri XV.yüzyılda Orta Asya'dan Horasan'a gelerek bir süre burada yaşamışlardır. Fakat XVI.yüzyılın sonlarında, Horasan'da gerek kuraklık ve gerekse siyasi karışıklıklar sonucu Barak Türkmenlerinin huzuru bozulmuştur. Bunun üzerine Feriz Bey oymak beylerini toplayarak, Horasan'dan göç meselesini konuşurlar ve zor da olsa Anadolu'ya göç kararını alırlar. (Şahin, 1962, s. 23) Hayvancılıkla geçimlerini sağlayan Türkmenler için yaylak kışlak arasındaki göç bir yaşama biçimidir. Fakat asırlardır birlikte yaşanan yerlerden ayrılıp kopmak kolay değildir. 84 bin hane ki bunların 4 bin hanesi yörede abdal olarak bilinen müzisyenlerdir ve 12 beylik halinde Feriz Bey'in idaresinde, Anadolu'ya giren oymaklar; Erzurum üzerinden gruplar halinde Erzincan yolu ile Sivas, Kayseri, Çorum ve Yozgat'a geldikleri

ve Yozgat'ta da bir süre konakladıkları iskân türkülerinden anlaşılmaktadır. Bu topraklar hayvancılıkla uğraşan Türkmenler için oldukça verimli ve yaşama biçimlerine de uygundur. Fakat Osmanlı devleti 1691 yılından itibaren konar-göçer Türkmen aşiretlerini Rakka'ya⁵ iskân etmeye başlamıştı. Osmanlı Devleti, kuruluş ve gelişme dönemlerinde yeni fethedilen bölgelerin Osmanlılaşmasını amaçlayan en önemli faaliyetlerinden biri de bu bölgelere aşiretlerin iskân edilmesiydi. Bu aşiretlerin buralara iskân edilmesinin en önemli sebepleri;

1. Anadolu'ya doğru Araplarca yapılan baskılara karşı bir tampon bölge oluşturulması.

2. Fırat üzerinden yapılan ticaretin daha emniyetli bir şekilde yapılması.

3. Devletin ziraatı teşvik ve destekleme kararı.

4. Yaylak-kışlak hayatı yaşayan aşiretlerin yerleşik halka zarar vermesi.

5. Aşiretlerin yaşam tarzlarından dolayı cengaverlik özelliklerini, yerleşik halka nazaran daha iyi korumaları ve ayrıca aşiretlerin kabile asabiyeti, teşkilatı ve hiyerarşisiyle disiplinli bir kuvvet olarak devlet otoritesini tehdit edip zedeleyecek bir konumda olması gösterilebilir (Çelikdemir, 2001, s. 22-51)

Rakka'ya iskân edilen aşiretler özellikle bu bölgenin kendi yaşama biçimlerine uymaması ve başka değişik nedenlerden dolayı sık sık firar ederek Orta Anadolu'ya gelmişler ve tekrar hükümet emri ile Rakka'ya geri gönderilmişlerdir. Rakka'ya iskânı emrolunan ancak iskandan firar eden cemaatler ki bunlardan biri de barak aşiretidir; Erzurum, Karaman, Sivas, Maraş, Adana ve Şam eyaletlerine dağılarak bu bölgelere zarar vermeye başlamışlardır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen, Barak Türkmenleri hayatlarını burada sürdürmüş ve Arap aşiretlerine de kendilerini kabul ettirmişlerdir. Ancak bazı kişilerin yoldan geçen kervanları soymaya başlamaları üzerine devletin takibine uğramışlardır. Halep Valisi Abbas Paşa kuvvetleriyle birlikte gelerek karargahını Culap'ın karşısına, Fırat Nehrinin batı kenarına kurmuş ve Feriz Bey'den bazı beylerin kendisine teslimini ve devlete vermesi gereken vergileri vermelerini istemiştir. Feriz Bey'de Abbas Paşa'dan bir süre istemiş ve bütün oymak beylerini toplayarak durumu izah etmiştir. Oymak beyleri teslim olmayı kabul etmeyince, Feriz Bey; "Zaten buralarda yaşanılmaz, artık sözüm de dinlenmeyeceğine göre ben Acem'e dönüyorum, isteyen bana katılır, istemeyen de kalır." Diyerek göç emrini vermiştir. Rivayete göre seksen dört bin haneden sadece otuz yedi bini

⁵ Rakka; Gaziantep ve Urfa'nın güneyi ile Suriye'nin kuzeyinde Fırat nehrinin kolu olan Belih ırmağının ulaştığı bölgede kurulmuş bir şehir olup, dört yüz yılı aşkın bir süre Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır.

katılmıştır. Böylece aşiret başsız kalmıştır.⁶ “Feriz Bey Acem’e gittikten sonra Barak-Türkmen aşiretine mensup bu oymakların hepsine Feriz Bey’in amcası oğlu Mehmet Bey reis seçilmiştir. Burada kalanların hükümete karşı gelmek kararında olduğunu haber alan hükümet, bunları dağıtmaya karar vermiştir. Önce öğütleyerek itaat ettirdikten sonra bunları Anadolu’nun içlerine; Konya, Sille, ve Yozgat taraflarına iskân etmiştir. Fakat bu yerli halk ile âdetleri birbirini tutmadığından geçinememişlerdir.” (Yazgan, 1960, s. 12) Osmanlı Devleti Rakka’ya iskân ettiği aşiretlerden net bir şekilde ziraatla uğraşmalarını istiyor onları alışkın oldukları hayvancılıktan vazgeçirmeye çalışıyordu. Başlangıçta iskân hususunda hiç taviz vermeyen ve iskâna tabii tutulan her cemaati muhakkak iskân etmek isteyen Osmanlı Devleti, daha sonraları bir kısım cemaatleri iskândan affetmeye başlamıştır. (Çelikdemir, 2001, s. 22-51)

Görüldüğü gibi özellikle XVII. yüzyılın başlarından itibaren XVIII. Yüzyıl boyunca Anadolu’ya gelen aşiretler Doğu Anadolu bölgesinden, Orta Anadolu’ya gelmişler ve burada bir süre yaşadıkları sonra devletin iskân politikaları sonucu Güney Doğu Anadolu bölgesinin güney kesimine iskân ettirilmişlerdir. Fakat yoğun bir şekilde süren iskân hareketleri boyunca Rakka bölgesi ile Orta Anadolu ve diğer bölgeler arasında da yoğun bir gidiş geliş ve göçlerin sürdüğü anlaşılmaktadır. Dolayısı ile bu bilgiler doğrultusunda; Orta Anadolu’da ki bazı aşiretler ile barak aşiretinin akraba olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ziya GÖKALP konu ile ilgili; “...üçüncü göçe ait Bozoklar, Yozgat sancağına bağlı Bozok ünvanını veren Oğuzlardır. Bireciğin Barakları, Musul’un Türkmenleri ile Bayat Türkmenleri, İran’ın Kaşkaytlar ile Kaçarları, Akdeniz sahilinin Varsakları da bu üçüncü göçe mensuptur. Maamafih bu üç il vakti ile tek Oğuz ilinden ayrıldıkları için aralarında hiçbir fark yoktur.” (Gökalp, 1939, s. 4) Demektedir. Bu konu ile ilgili önemli bir kaynak olan; “Güney Anadolu’da Beydili Türkmenleri ve Baraklar” adlı eserde ise; “Nüfus itibarıyla büyük bir yekün teşkil eden bu boy Barak ve Türkmenlerin bir kısmının halen Kırşehir havalisinde oturdukları tesbit edilmiştir. Mesela Kırşehir-Çiçekdağı mntikasında oturan Tabur Oğulları’nın

6 Feriz Bey’in Acem’e (İran’a) gidişi ile ilgili bu bilgi; “Orta Asya’dan Anadolu’ya Bir Göçün Türküsü Barak Türkmenleri”, Gaziantep Valiliği, s.37, Gaziantep Valiliği Yayınları, 2002. Adli eserden alınmıştır. Fakat Feriz Bey’in Acem’e gidişi ile ilgili yazılı kaynaklarda başka bilgiler de bulunmaktadır. Bunlardan bir diğerini Ali ŞAHİN, Güney Anadolu’da Beydili Türkmenleri ve Baraklar, s.32 eserinde şöyle aktarmaktadır; “Acem Şah’ının Feriz Beyi tekrar Acem’e davet etmesi Feriz Bey’e cazip görünür ve Feriz bey durumu oymak beylerine anlatır ve beylerin de “Biz Türküz ve Türkmeniz, Türkler hiçbir zaman cenabi hüküm ve emri altında yaşamayı kabul etmezler. Bu itibarla İran’a gitmek doğru olmaz.” Şeklindeki cevabına Feriz Bey’in bozular ve oymak beylerinin kendisine red cevabı vermelerini hoş görmez. Bunun üzerine göç kararı alır.” şeklindedir.

XVII. asırda Urfa-Culap mıntukasına iskân edilen ve oradan da Gaziantep-Nizip Barak Ovası ile Oğuzeli yazı köylerine yerleşen Barak Tiryakili oynağının bir kolu olan Tabur Oğulları ile akraba oldukları ve bu her iki ailenin de bir soydan oldukları anlaşılmıştır. Bu da gösteriyor ki Anadolu'nun birçok yerlerinde birbirleriyle akraba olan Barak ve Türkmen boyları mevcuttur.”(Şahin, 1962, s. 14) Denilmektedir. “Anadolu'nun birçok yöresinde Barak isimli köylerin bulunması bu aşiretin yaygınlığını gösterir. Baraklar daha sonraları dağıtım tabii tutularak bir kısmı Urfa havalisine, bir kısmı da İzmir civarına yerleşmiştir. Ege bölgesindeki Bayındır kazası bu göçün nerelere kadar gittiğini gösterir.”(Yöndemli, 2000, s. 327)

Gaziantep'in Oğuzeli ilçesi Kazıklı köyünde yaşayan Türkmenler, halâ söyledikleri bazı uzun havalara bozlak demektedirler. Bu bozlakları bölgede yaşayan alevi dedelerinden öğrendiklerini ifade etmektedirler.⁷ Fatma Şahin'den derlediğimiz bozlak ezgilerinde, yerel ağıza bürünmüş olmasından veya bozlakları daha çok erkeklerin söyleme geleneğinden olmalı ki bozlak tavrını çok hissedemedik. Bunun ile birlikte Oğuzeli'ne bağlı Uruş köyünde doğmuş olan Halef İşbilir adlı kaynak kişimiz; Şerif Akbağ'ın söylemiş olduğu iskân havasına ve bazı uzun hava ezgilerine yörede “Boznak” denildiğini ifade etmiştir...Bunun ile birlikte Oğuzeli'ne bağlı Uruş köyünde doğmuş ve barak yöresinin önemli kaynak kişilerinden olan Halaf İşbilir'den çeşitli zamanlarda yapmış olduğumuz derleme çalışmaları sırasında; Eskiden barak odalarında⁸ yapılan müzikli toplantılarda ilk önce Ali Paşa, İskân ve Kılınçoğlu gibi boznakların söylendiğini daha sonra ise, Haco Gelin veya Ezo Gelin türküleri gibi dertli havaların icra edildiğini belirtmiştir. Dertli havalarının ses genişliği dar olduğu için bunlara aynı zamanda kırık hava da demektedir. “Boznak” nedir? Sorusuna ise; Feriz Bey Acem'e gittikten sonra onun arkasından söylenen çok yüksek, engin ve acıklı havalardır. Yiğitçe söylenir. Dertli havalarda engin söylenmez boznaklar ise çok enginden söylenir. Bunun ile birlikte Kırşehir, Yozgat ve Azerbaycan yöresinin havaları ile barak havalarının çok benzer olduğunu ve Azerbaycan'da ki sazların da kendi danbıraları⁹ gibi el ile çalındığını anlatmıştır. Adana yöresinin barak havaları sizinkine benziyor mu? Sorusuna ise; “Adana'da ki havaların sesleri düşüktür. Havasından mı? Rutubetli oluşundan mı? Bilmem ama sesleri düşüktür oranın

⁷ Bu tespit; Gaziantep'in Oğuzeli ilçesine bağlı, Kazıklı köyü doğumlu, 80 yaşında olan Fatma Şahin'den yapılan derleme çalışmalarında tespit edilmiştir.

⁸ Bu derleme çalışması; Gaziantepli mahalli sanatçı, Hüseyin KAPLI'dan 25.04.2006 tarihinde, Gaziantep Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuarında yapılmıştır.

⁹ Bağlamaya barak yöresinde “Danbıra” denilmektedir. Eskiden yörede kullanılan Danbıraların; üç telli ve 16 perdeli olduğunu derleme çalışmalarımız sırasında öğrendik.

barak havaları bizimkine benzemez. Bizim havaların sözleri anlaşılılmamaktadır, kelimeler farklıdır ve çok yüksek söylenir.” demiştir. Şido Hanifi ve onun yeğeni olan Öksüz Kadir, Könez Hamis, Çoban Hamey Ahmet ve Keçikuyulu Ögüle Hamis’in iyi boznak söylediğini de bize anlatmıştır. Gaziantep’li mahalli sanatçı Hüseyin Kaplı’dan yapmış olduğumuz derleme çalışmasında¹⁰ ise; “Barağın asıl türküleri iskân havalarıdır. Ağız değişiyor ama söylediğimiz havalar bozlaktır.” demiştir.

Gaziantep’de ve barak bölgesinde yörede aşiret veya abdal adı ile bilinen müzisyenlerle yapmış olduğumuz anket çalışmalarında ise; çalgı çalmayı babalarından veya yakın akrabalarından öğrendikleri, babalarının veya yakın akrabalarının da bir çoğunun müzikle uğraştıkları yine tespitlerimiz arasındadır. Bunun ile birlikte anket çalışması yaptığımız müzisyenlerin büyük bir çoğunluğunun çocuklarına da çalgı çalmayı öğrettiklerini öğrendik. Fakat bu tespitleri; Kültür Bakanlığı, HAGEM tarafından 1991 yılında düzenlenen Kırıkkale ili alan araştırmaları sırasında da tespit etmiştik. Kırıkkale iline bağlı Elmalı köyünde yaşayan erkeklerin hemen hemen hepsinin müzisyen olduğunu ve geçimlerini yörede yapılan düğünlere giderek sağladıklarını öğrenmiştik. Öyle anlaşılıyor ki, hem Gaziantep’te hem de Orta Anadolu’da abdal adı ile bilinen müzisyenler, müzikle uğraşma geleneğini yüzyıllardır babadan oğula aktararak günümüze kadar getirmişlerdir. Muhtemelen bunlar, Feriz Bey’in idaresinde Anadolu’ya gelen ve sayılarının dört bin hane olduğu bilinen abdalların torunlarıdır. Konu ile ilgili bu düşüncelerimizi Muharrem Ertaş’ın oğlu olan Neşet Ertaş ile paylaştığımızda; düşüncelerimizin doğru olduğunu, kendilerinin Gaziantep yöresindeki abdallarla aynı soydan geldiklerini ve akraba olduklarını kendisi de doğrulamıştır. Bunun ile birlikte Kırıkkale’de barak havaları, Gaziantep’te ise bozlak havaları ile ilgili kasetlerinin çok satıldığı ve dinlendiği de yine derleme çalışmaları sırasında yaptığımız tespitler arasındadır.

Bu benzerliklerle ilgili Mirzaoğlu “Çukurova Bozlağı” adlı çalışmasında; “Osmaniye, Gaziantep, İçel, Kahramanmaraş, Nevşehir, Kayseri, Niğde, Ankara, Çorum, Çankırı bozlak geleneğinin yaygınlıkla bulunduğu yerlerdir(Mirzaoğlu,2003:37)...Bozlakların dolaşım alanları hakkında bugüne kadar verilen bilgilerden, öyle anlaşılıyor ki, bozlak söyleme geleneğinin yayıldığı sınırlar, son yüzyıla kadar göçer hayatı yaşayan ve geç yerleşikliğe geçen Türkmen aşiretlerinin bir çoğunun yaylamak ve kışlamak amacıyla bulunduğu yerler ve dolaştığı alanların, bugün ortak bir kültürel doku özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu ortaklık, özellikle Güney ve Orta Anadolu illerimizde açıkça gözlenebilmektedir. Aynı türkülerin, ağıtların Adana,

¹⁰ Bu derleme çalışması; Gaziantep’li mahalli sanatçı, Hüseyin KAPLI’dan 25.04.2006 tarihinde, Gaziantep Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuarında yapılmıştır.

Kayseri, Niğde, Kırşehir ve Nevşehir civarlarında bulunması bunun bir kanıtıdır.” (Mirzaoğlu,2003,s.40) diyerek konu ile ilgili tespit ve düşüncelerimizi desteklemektedir.

Gaziantep'te özellikle barak aşiretinin yerleşim bölgelerinde bozlakların söylendiği yazılı kaynaklarda da tespit edilmiştir. Konu ile ilgili bilgiler şunlardır;

1.Gaziantep'te söylenen türküler;...Bozlak, Urum Bozlağı, Antep Durnası'dır. (Güzelbey,1959,s.22)

2.Barak türküleri, söyleyiş özelliklerinden dolayı ülke genelinde sevilen ve bilinen uzun havalardır. Bozlaklarla söyleyiş yakınlığı yanında üretildiği topluluklarla da köken yakınlığından söz edilebilir. Bozlaklar genellikle göçebe Türkmen topluluklarının bulunduğu alanlarda söylenmektedir. Gırtlak özellikleri ile öne çıkan yüksek perdeli Barak havaları, Baraklar arasında zaman zaman “İsken” sözü ile de ifade edildiği olur. Göçebe yaşamın kısa tarihçesi diyebileceğimiz “İsken”ler tarihin izdüşümleridir türkülere. Uzun hava olmasında da aşiretlerin göçü ile ilgilidir. Göçler yola dizildi mi kervan uzar gider. Böyle uzun kervanlarda, önde gidenin arkadakinin sözünü iletmesi zordur., aynı şekilde arkadakinin de ödekine...Seslerin duyulması için yüksek perdeden seslenmek gerekir. Barak türkülerinin uzun hava olmalarının temeli buna dayanabilir.(Karataş, 1998, s. 132)

3.İskân türküleri Barak Türkmenlerinin ruhlarında yüksek kahramanlık hislerini gıcıklar. Bu oymakta iskânın uyandırdığı coşku heyecan çok mânalıdır. Bu adeta Barak Türkmenlerinin bir çeşit İlyadasıdır. İlyada, hakikatten uzak hayali bir şiiirdir. İskân ise şiirleşmiş bir hakikattır. İskân türküsünü eyi terennüm eden bir ozan hürmetle anılır. İskân türküsü çağırıldığı zaman Barak gençleri bütün benliklerinden geçerek onu derin sükût ve incizapla dinlerler.... İskân türküleri Barak'ın bir Korkutnamesi'dir. Bu türkülerde sevgililere, renk ve kokulara yer verilmemiştir. (Özbaş, 1958, s. 4)

4.Gaziantep'te türküler tonal yapı ve farklarından dolayı çeşitli ad ve deyimler alırlar. Bunlar iskân, Maya, Bozlak, Garip, Kerem, Karacaoğlan, Köroğlu, oyun türküleridir. Ancak ilimizde söyleniş ve melodinin tonal yapısı, halk zevki içinde bir değişik yorum kazanır ki bu kendine has bir özellik ifadesidir. Buna ağız ve söyleyiş diyoruz. Bunun içindir ki yukarıda sıraladığımız bir çok ezgiler Antep adıyla söylenir. Antep Bozlağı, Kerem, Garip veya Barak ağız gibi.(Güneyligil,1969,s.104)....Ayrıca Barak ve havalisi dışındaki köylerde söylenegelmekte olan bozlak nev'ine Barak'ta “Kuğu” denilmektedir.(Güneyligil, 1969, s. 114)

5-Erol Güneyligil, Gaziantep'in Çapalı, Azez ve Tüzelli köyünden derlemiş olduğu üç bozlağın sözlerini Gaziantep Kültür Dergisi'nde

(Güneyligil, 1969, s. 133-135) yazmıştır. Fakat nota olmadığından ezgi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

6-Ferruh Arsunar, Gaziantep Folkloru adlı çalışmasında; Gaziantep'ten derlediği “Urum Bozlağı”(Arşunar, 1962, s. 99) ve “İşkân Bozlağı'nın (Arşunar,1962,s.231) notası ve sözlerini vererek “Barak Ağzı” söylendiğini belirterek şu tespitlerde bulunmuştur; “...Biraz da dağlık bölgelerin terennüm tarzına bakalım: oralar sekencesi esas itibariyle çoğu gezgin aşiretlerdir; ancak bir kısmı yerleşmiştir. Yaz aylarını çoğu hâla seyyar geçiriyorlar. Dağlılara has bozlaklar ve uzun havalar ses genişliği bakımından pek engindir; öbür taraflara nispetle epey cüsseli tesir bırakır. Yiğitlerin ferah ferah iki oktav içinde dolaştıkları görülür. İki buçuk oktava yakın genişliği olanlarına rastlanır....Küçüklükten itibaren hep haykırıcasına türkü çağırmaları güneyden gelen daima tesir ve ünsiyeti bu türlerden ses itiyadını yaratıp benimsetmiştir. Neticede, gümrah ses genişliği yüzyıllardır ve belki de Asya-î bir geleneğin devamı halinde güneyde tutunup kalmıştır.(Bu terennüm tarzı kadınlara şamil değildir. İlave edelim ki erkek söyleyiş tarzının Azerbaycan'dan uzak doğuya kadar Asya'da kadın sesine taklit edercesine mahalli musikilerden tiz olduğunu bir bilginden işittik.)” (Arşunar,1962,s.5) Arşunar başka bir yazısında ise; “Bu iklimlerde yaşayan insan, tabiatın aldığı ilhamla coşarak duygusunu doğrudan doğruya yine tabiata güv ve sıhhatli sesi ile haykırır. Çünkü onun yegane yoldaşı tabiattır. Bu duygusuna karşı ondan yani tabiatın vereceği cevaba karşı olan kuvvetli inaniyle teselli bulur. Bu bakımdan bozlaklar ekseriyetle sazsız olarak söylenen Türk tarzları ise de, cura, bağlama gibi küçük olan çalgı aletleriyle çalınıp söylenmesini esasa daha uygun sayarlar. Bozlak tarz ve üslûbuna engin yerlerde, ovalarda sahillerde tesadüf etmek mümkün değildir.” (Arşunar,1947,s.20)

7-Ali Rıza Yalgın, “Cenupta Türkmen Oymakları” adlı eserinde Kilis yöresinde Elbeyli Aşiretine mensup olan Yazlıbecer köyünde 8 Mayıs 1931 tarihinde Tanbura çalan Abdal Topal adlı kişiden; Urum Bozlağı, Düdem Bozlağı ve Yerli Bozlağı olmak üzere üç makam¹¹/bozlak tespit etmiştir. (Yalgın, 1993,s.18)

Sonuç

Görüldüğü gibi; gerek Orta Anadolu'da ki aşiretler ile Barak aşiretlerinin aynı sorunları yaşamaları ve aynı soydan gelmeleri ve gerekse bu yoğun göç hareketleri toplumların ortak yaşama biçimlerinin sonucu oluşan müzik kültürlerinde de bir takım ortak özellikleri günümüze kadar taşımıştır. Bu ortak özellikleri, geçmişte yaşanan sıkıntıların, acıların, zorlukların,

¹¹ Makam ifadesi yörede, tavır, üslûp çalma veya söyleme biçimi anlamında kullanılmaktadır.

haykırışların, kahramanlıkların müzikle ifadesi olarak tanımlayabileceğimiz bozlak veya barak üslup/tavırlarında somut olarak görmek mümkündür.

Bu nedenlerden dolayı; ne Orta Anadolu'da ki barak adlı köylere, ne Gaziantepli Bekçi Şerif ile Muharrem ustanın icra ve tavır benzerliğine ve ne de bozlakların Orta Anadolu'da söylendiği gibi Gaziantep'te de söylenmesine şaşırılmamak gereklidir. Çünkü; "Orta Asya ve Anadolu Türk kültürünün ortak temellere, ortak birikime dayandığı gerçeği, kendini bugün çeşitli ortak geleneklerin bu coğrafyalar üzerinde yarattığı ve süreklilik kıldığı görünümde kanıtlar. Türkmen, boylarının Anadolu'ya geliş yollarında takip ettikleri güzergah ile bu topraklarda sürdürdükleri yaylak-kışlak hayatının yaşandığı dağlık ve ovalık alanları içine alan geniş bir coğrafyada bozlak söyleme geleneğinin sürdürüğünü söylemek mümkündür Türkmen, kavimlerinin asırlar süren iç göçleri sonunda, bunlar XIX.yüzyıl sonlarına doğru birbirine komşu Güney Anadolu ve Orta Anadolu illerine yerleşmiştir. Bozlak ezgileri çeşitli tipleri ile buralarda hala söylenmeye devam etmektedir. Coğrafi konumlarına göre sıralarsak bu iller; Kahramanmaraş, Gaziantep, Adana, İçel, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Yozgat, Tokat, Çorum, Çankırı, Kastamonu, Ankara ve Konya'dır." (Mirzaoğlu,2003,s.33)

Türk halk müziği icrasında çok önemli olan yöresel tavır¹² veya ağzıların izahında öyle bir nokta vardır ki oradan öbür tarafını anlatmada ne nota ne de söz anlatılmak istenileni anlatmada yeterli gelmez. Fakat Türk halk müziğinin asıl sırrı veya güzelliği de zaten o sözle veya nota ile ifade edilemeyen detaylarda saklıdır. Bu bağlamda Oğuzelili Şerif Akbağ'ı ve Muharrem Ertaş'ın icrasındaki ortak ifadeyi söz ile ancak bu kadar anlatabildik. Fakat gerçek anlamda anlayabilmek veya bizim söylediklerimizin anlaşılabilmesi için bu iki önemli ustayı dinlemek gereklidir.

Kaynak Kisiler

<u>Adı Soyadı</u>	<u>Doğum Yeri</u>	<u>Mesleği</u>	<u>Doğum Tarihi</u>
Fatma ŞAHİN	Oğuzeli	Ev Hanımı	1926
Halaf İŞBİLİR	Gaziantep	Serbest	1943
Hüseyin KAPLI	Gaziantep	Müzisyen	1944
Reşit BULUT	Gaziantep	Müzisyen	1977
Ramazan KARALAR	Gaziantep	Müzisyen	1980

¹² Yöreden yöreye değişen müzikle anlatım farklılıkları.

Yazarların katkı düzeyleri:	Tek yazar: %100.
Etik komite onayı:	Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.
Finansal Destek:	Çalışmada finansal destek alınmamıştır.
Çıkar çatışması:	Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- ARSUNAR, Ferruh(1947). *Anadolu Halk Türkülerinden Örnekler I*, Ankara: C.H.P. Halkevleri Yayınları, Milli Kültür Araştırmaları: IV.
- ARSUNAR, Ferruh(1962). *Gaziantep Folkloru*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- ATILGAN, Halil(1998). *Çukurova Türküleri I*, Ankara:Adana Valiliği Yayınları.
- BARTOK, Bela (1991). (Çeviren:Bülent AKSOY):*Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi*, İstanbul: Pan Yayıncılık:16.
- Büyük Kültür Ansiklopedisi*(1987). Ankara: Başkent Yayımevi.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi(?)*. İstanbul: Milliyet Gazetecilik A.Ş.,C.4.
- ÇELİKDEMİR, Murat (2001).“*Osmanlı Döneminde Aşiretlerin Rakka'ya İskâm*”, Elazığ: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.
- EKİCİ, Savaş(2003). “*Gaziantep Yöresi Barak Müziği İcracılarından Şerif Akbağ*”, İstanbul:Motif Dergisi, S.34,s.32.
- GÖKALP, Ziya(1939).*Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Mecmuası*, Gaziantep: Yıl:1, C.1,S.1, s.4.
- GÜNEYLİGİL, Erol(1969).*Gaziantep Halk Müziği*, Gaziantep:Gaziantep Kültür Dergisi, s.104, C.12.
- GÜZELBEY, Cemil Cahit(1959). *Gaziantep Halk Musikisi*, Gaziantep: Gaziantep Folklorundan Notlar, s.22, C.1, Gaziyurt Matbaası.
- KARATAŞ, Cuma(1998). *Son Göçebe Baraklar*, İstanbul: Kaya Matbaacılık.
- MİRZAOĞLU, F. Gülay (2003). *Çukurova Bozlağı*, Ankara: Binboğa Yayınları.
- Orta Asya'dan Anadolu'ya bir Göçün Türküsü Barak Türkmenleri(2002), Gaziantep Valiliği Kültür Yayını, Başbakanlık Basımevi,2002.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük(1995). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:2798, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:771, Eğitim Dizisi:1.
- ÖZBAŞ, Ömer(1958).*Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*, Gaziantep: Cihan Matbaası.
- ÖZBEK, Mehmet(1998). *Türk Halk Musikisi El Kitabı-1 Terimler Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- ÖZKIRIMLI, Atilla(1984).*Türk Edebiyat Ansiklopedisi*, İstanbul: Cem Yayımevi.

Gaziantepli Şerif Akbağ ve Kırşehirli Muharrem Ertaş'ın Üslup Özellikleri Bağlamında Barak ve Bozlak Havaları / Barak and Bozlak Melodies in The Context of the Stylistic Characteristics of Şerif Akbağ From Gaziantep and Muharrem Ertaş from Kırşehir

- SAY, Ahmet(1985). Müzik Ansiklopedisi, C.1, Ankara: Sanem Matbaası.
- ŞAHİN, Ali(1962). *Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Baraklar*, Ankara: Doğu Matbaası.
- TOKEL, Bayram Bilge(1999). *Neşet Ertaş Kitabı*, Ankara: Akçağ Basım Yayın Pazarlama A.Ş.
- YALGIN, Ali Rıza(1993). *Cenupta Türkmen Oymakları*, Hazırlayan, Sebahat Emir, C.I, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları:256,Yayımlar Dairesi Başkanlığı Başvuru Kitapları Dizisi;12.
- YAZGAN, Hüseyin İlhan(1960). *Barak*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Dergisi, s.11, S.227, C.3.
- YÖNDEMLİ, Prof.Dr.Fuat(2000). *Barak İli*, Gaziantep: Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu,s.327.